

Передплата

на «РУСЛАНА» вносять:

в Австрії:

на цілий рік . . . 20 кор.

на пів року . . . 10 кор.

на чверть року . . . 5 кор.

на місяць . . . 1-70 кор.

За границею:

на цілий рік . . . 16 рублів

або 36 франків

на пів року . . . 8 рублів

або 18 франків

Поодинокое число по 10 сот.

РУСЛАН

«Вирнеш ми очи і душу ми вирнеш; а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шашкевича.

Виходить у Львові що дня крім неділі і руских свят о 5½ год. пополудні.

Реданція, адміністрація і експедиція «Руслана» під ч. 1. пл. Домбровського (Хорунщини). Експедиція місцева в Агенції Соколовського в пасажі Гавемана.

Рукописи звертає ся лише на попереднє застереженє.

Рекламації неопечатані вільні від порта. — Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надісланім» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 сот. від стрічки.

Політичні можливості і наслідки перевороту в Туреччині.

(X) Молодотурецкий рух, котрий ще так недавно проявив ся в Македонії, видав очікуваний вислід і досягнув бажану ціль скорше, як можна було сподівати ся. Забуту, хоч формально не знесену конституцію привернено назад, султанське іраде покликуює посольську палату до діяльності і велить перевести вибір послів. Дня 1-го листопада збере ся посольська палата, зложена з представників усяких народностей і ісповідань Османського царства в Царгороді і будуть могли предложити свої потреби і домаганя.

Як небудь в деяких дневниках європейських висловлено сумніви що до тривкості турецької конституції а разом побоюванє, що султан може так само погребати сю обновлену конституцію, як се стало ся з першою в 1876 р. надаю, то таки поважні голоси годять ся на те, що відкликанє сеї обновленої конституції не було би вже в нинішних відносинах так легкою і для султана безпечною справою, як се стало ся з першою. Загально отже думають в політич-

них кругах, що із становища межинародної політики з сего подією починає ся зовсім нова доба в державнім розвитку і в історії внутрішньої політики Туреччини.

Перша справа, на якій відібе ся дуже поважно проголошенє конституції в Туреччині, є македонське питання. Доси в справі македонській промовляли лише крайні живла і то насильним і нагальним способом з підмогою потворених за границею ватаг, котрих боротьба звертала ся спершу проти турецького війська а відтак перейшла в криваву і завзяту усобицю поміж Греками, Болгарами, Сербамі і Куцоволохами. Таким отже способом боротьбу до Македонії вносили агітатори і ватаги з заграниці і брали справу македонського населеня у свої руки. Тепер відносини неперечно змінять ся, бо македонське населенє всяких народностей схоче само про свої потреби промовляти, схоче само висловити свої домаганя і тепер побачимо, яке становище оно займе супроти Османської держави і єї володаря, султана.

З обною конституції і з покликанєм парламенту будуть Македонці мати правну мовницю, з котрої будуть могли промовляти про свою справу, а ся подія

очевидно вплине на цілковиту зміну становища європейських держав в сій справі, всякі змаганя Європи до введеня яких небудь реформ в Македонії втратили через те всяку основу.

Передовсім Османська держава яко конституційна не згодить ся на те, щоби яка небудь чужа держава мішала ся в єї внутрішні справи.

Відтак і християнське населенє стане на тім становищі, що оно з введенєм конституції стало повнолітнім і повноправним і не потребує чужої опіки, бо може і має право само за себе постояти. може розправити ся з Турками.

На основі Мірцштегської програми мали Австро-Угорщина і Росія сю задачу переводити реформи в Македонії. Умова в Ревлю між королем і царем роздерла мірцштегську програму і висунула на перше місце реформового діланя Англію і Росію. Англія оповістила свою програму а недавно вчинила се також Росія. Вправді спершу Європа сподівала ся далеко по тих змаганях згаданих двох держав, а оповіщені їх програми остали далеко поза сподіваннями, одначе навіть і сї домаганя обидвох держав стали супроти подій в Туреччині зовсім безглядними і безпредметовими, а така доля зустрінула би всяку иншу програму

Боротьба самоуправи руского воєводства з опришками.

(Дальше).

В 1664 р. ухвалив галицький соймик для оборони против опришків виставити з кожного лану по одному піхотинцеві, а коли 1665 р. на Задністровю почав господарити Дрозденко, а на Подністровю опришки і дейнеки починили великі шкоди, тоді галицька шляхта узброївши людей власним коштом, оборонила Поділе аж по Браслав. Помочи не можна було допросити ся ані у короля, ані у сойму. Тому 1683 р. галицький соймик рішив, щоби узброїти на волоский спосіб 30 людей т. є легко збройних до боку старости, під проводом ротмистра Александра Пшилуского, з жолдом 30 зл. на кожного чоловіка, зі службою від 1. червня. Але розбої ширили ся не лише в одній галицькій землі. Зловлений в Делятині «славний» розбійник, як єго зовуть акти, неробочий Нестер зізнав, що одні єго товариші є на Україні, а другі бавлять ся на волоскій границі. А що ся забава йшла на великі розміри, доказом сего то, що єго товариші і він сам, кради не лише добуток, але навіть дзвони, броварські кітли і т. и. Шляхта просила старосту о поміч і обовязувала ся, що в разі, колиб президиальні люди не могли собі дати ради, тоді підуть їм на поміч сусідні села.

Але й се на нічо не здало ся. Уже 1702 р. жалуює ся галицька шляхта, що як лише рушила на загальне ополченє, стали опришки рабувати шляхоцькі дома та печі і забивати людей. Треба було знов удавати ся о поміч до старости, а навіть до вел. коронного гетьмана. В 1715 р., коли опришки з Угорщини напали на дім цеханівського підстолього Войтіха Сокольніцького і в страшний спосіб єго замордували, рішила галицька шляхта удати ся о задоситьучиненє до угорських панів, жадаючи заразом, щоби старали ся на будуче запобічи таким нападам. Мабуть під впливом сего нападу ухвалено президиальну піхоту, якою доводив ротмистр Сулятицький. Але розбої від сторони Угорщини і Волощини не уставали, а зросли особливо в часі безкоролівя після смерти короля Августа II. В р. 1734 видала галицька шляхта перед відходом на загальне ополченє таку ухвалу, щоби посесори і завідателі гірських сіл зі своїми громадами, за реквізицією ротмистра смоляків, люстрували підозрілі місця, ловили підозрілих людей і віддавали до станіславівського секвестру, до старостинського суду, або до суду коптурового за поворотом шляхти з загального ополченя. А коли мимо сего розбої не уставали, удала ся шляхта о поміч до Йосифа Потоцького, генерала руских земель і вел. кор. гетьмана. Гетьман дійсно дав поміч, бо соймик 1743 зложив єму за се осібну подяку, просячи при тім о поміч і на дальше. Одначе по смерти гетьмана чує-

мо знов про грізні напади опришків, про зрабованє Болехова, Долини, Стопчатови, Косова 1759 р., про славний напад на двір Коженювських в Цуцилові 1762 р.¹⁾ про напад на декана в Товмачи, про вимордованє Жидів в Голоскові. В перших розбоях брали участь славні опришки як Іван Варцаба, Стефан Зеленчук, Бойчук, Іван з Ясенева, які розбивали з Довбушком²⁾. Цікаве зізнанє тихо опришків, що готівку віддавали они до монастира на службу Божу, щоби Бог благословив їх замір.

До нищення опришків причинив ся немало канівський староста, Николай Потоцький, за що галицька шляхта, зібрана на соймик 1659 р. висказала єму окрему подяку. Зрештою инші заходи шляхти, як н. пр. вношенє скарг до Порти, кінчили ся звичайно нічим. Тільки 1649 р. довідуємо ся про посольство до молдавського господаря з подякою за се, що давав сусідську поміч і видав свавільників. Взагалі галицька шляхта сама дуже незначно причиняла ся до нищення опришків, бо паміч яку давала старостам, котрим з уряду належало дбати про безпеченство землі, була дуже мала. Зате признати треба, що магнати в високій мірі причиняли ся до нищення опришків, що зрозу-

¹⁾ Зізнаня опришків, які брали участь в тім наході нечтані були в «Руслані» 1905 р. Др. Б. Б.

²⁾ Про них широко монографію Целевича «Руска історична Бібл.» т. 19. Др. Б. Б.

постановлену заграничними державами. Англія і Росія опинилися тепер перед несподіваною і довершеною подією і будуть приневолені примінити свою політику до сеї події.

Англія, котра тепер намагалася виступити зовсім рішучо супроти Туреччини, станула після проголошення конституції, як звичають англійські дневники, на вижидачім становищі. Інакше споглядає на се Росія і бодай, як з дотеперішних голосів російського дневникарства можна здогадувати ся, не думає она зрікати ся своєї дотеперішної ролі, але без сумніву буде приневолена також положити руки по швам.

Найблизше інтересованою державою є неперечно Австро-Угорщина, котра у правляє давними турецькими краями Босною і Герцеговиною і має там давних турецьких підданих, котрі вже від довшого часу домагають ся конституційного устрою. З введенням конституції в Туреччині не може позаду остати Австро-Угорщина з Босною і Герцеговиною тим більше, що справу конституційного устрою тих країв підношено вже в делегації. Вправді міністер Буріан висловив свій погляд, що сі краї ще не дозріли до конституції, а секційний шеф Горюв і ц в розправі з редактором N. fr. Presse вказав на те, що треба іти поступово і як недавно введено громадську автономію, так тепер треба буде приступити до утворення повітових рад, і тим витворити підвалини до конституційного ладу одначе на нашу думку, сеї справи

міле з тої причини, позаяк в галицькій землі лятифундії перевисшали середню і дрібну власність шляхоцку.

Більше духа ініціативи бачимо в західних землях руського воеводства, а особливо визначила ся ним шляхта від опришківських нападів. Пособляти їм політичні замішання, в яких находила ся без перестанку Угорщина, котра від могацької битви (1526) в значній часті дістала ся під турецьке ярмо. Граничні спори між угорськими магнатами а польською шляхтою заострили ся з сеї пори, а напади угорських бескидників на польські краї помножили ся. Від кінця XVI ст. розбійники, яких у нас звали бескидниками-опришками, а они самі звали себе толгаями, випадали з Угорщини цілими громадами та огнем і мечем змушували людність і шляхту до віддавання скарбів і майна. З часом під впливом сего і по сій стороні Бескиду стало ширити ся опришківство*). Але треба було аж страшного нападу опришків на маєтності Гурського, щоби сянічка шляхта рішила ся 1638 р. прийняти подільське лядвум а розбійниках. Колиж делегати руського воеводства на сойм раз не принесли апробати сих ухвал з незаних причин, другий раз через зирване сойму, шляхта перемиска і сянічка ухвалила собі власне лядвум 1645 р.

Перші важні постанови в справі опришків вийшли від сяніцької шляхти, а містилися они в лядвум з 1647 р., ухваленім на соймику в Судовій Вишні. Они були опісля апробовані соймом, а містилися в собі зарівно правні і поліційні приписи.

(Дальше буде).

*) Яко велику недостачу впрочім дуже цінної розвідки д-ра Прохаски треба вважати се, що не звернув він уваги на причини соціальної і економічної натури, які в високій мірі вплинули на розвій галицького опришківства.

Др. Б. Б.

довго не можна буде зволікати. Росію і Персію, а також Туреччину вважали деякі політики недоспілими до конституції, а однак події самі заперечили сим поглядам. Що й в Австрії турецькі події вплинуть на зміни поглядів, видно з того, що члени австрійської делегації мають зібратися в найблизшій часі, ще перед почином делегаційної сесії, щоби нарадитися про можливости, які спричинили останні події в Туреччині.

Що конституційний перестрій Туреччини відобсе ся також на музульманських підданих і заселених ними краях російського царства і Англії, нема що сумнівати ся, бо Росія має 20 а Англія 60 мільонів музульман. Коли музульманські піддані султана одержали конституцію, то й тамті не можуть оставати в дотеперішнім положеню.

Політичний огляд.

Заграниця.

Льондонський дневник «Times» розважує в числі з 28. липня справу прийняття королем Едвардом депутації мирового конгресу, котрий відбуває ся тепер в Лондоні. Признаючи, що такі конгреси можуть безперечно багато причинити ся до удержання мира, не годить ся сей дневник в теорію др. Гортонна, котрий заявив на передступних зборах конгресу, що церква повинна виповісти війну всім нехристиянським проявам і положити кінець приготуваням до воєн. Дальше заявляє сей дневник, що сего рода бесіди, як виголошена два дні тому п. Грейом в палаті громад а крім того такі зїзди, як теперішній в Ревлю більше принесуть хісна справі мира, як цілий ряд конгресів неодвічальних осіб. Особи, що стоять на чолі правительства Росії і Франції, як також і політики, не менше поважно прямують до мира, як такай Гортон і его слухачі, знають при тім правдоподібно краще всі хронічні небезпеченства, що грозять мирови і краще оцінюють способи до усунення тих небезпечностей. Француско-російський союз багато причинив ся до удержання мира. Добрі вислїди в тій справі можуть збільшити ся лише завдяки угодам, заключеним Англією з обома союзниками. Наглядним доказом практичних вислїдів таких угод є недавній англійсько-япанський союз, котрий удержав російсько-япанську війну в певних границях. Угода з Францією усунула небезпечні непорозуміння для Англії а зближене з Росією і англійсько-російська угода уратувала Росію і Англію від поважного небезпеченства в Персії і на далекім Сході.

Вчера відбув ся в Царгороді Селямлік. О 11. год. перед полуднем розпочав ся вимарш війск. Між иншими удав ся на Селямлік австро-угорський амбасадор гр. Палявісіні. Селямлік минув без випадку. Жителі Царгороду приймали військо оваційно. В Селямліку взяло участь около 30—40 тисяч людей. Султан переїздив стоячи в повозі, витавий оваційно товпою а по Селямліку прийняв на збірній авдієнції перського, італійського, американського і австро-угорського амбасадора а з послів німецького, іспанського і англійського і репрезентантів Франції і Чорногори. Перебіг Селямліку вказує на поліпшене ситуації. Загально думають, що критична хвиля минула а до сего причинило ся корпоративне виступлене дипломатичного тіла.

В надивичайних додатках турецьких

дневників появила ся урядова заява, що конституцію надано зовсім щиро, чого доказом є, що султан скликав палату послів, розіслав до головних міст поодиноких провінцій розпоряджене в цілі переведення виборів до парламенту, уділив амнестії політичним проступникам, установив комісію, що має дбати о повне і сейчасове переведенне конституції. Крім того, на підставі спеціального рескрипту, має бути установлена комісія в справі урегульованя адміністрації. Супротив тих гваранцій взиває урядова заява до понеханя демонстрацій.

На разі панує всюди спокій. Побоюють ся лише зтої причини випущеня на свободу крім політичних також і звичайнєв в'язнів.

Султан задумує прийняти титул цїсаря всіх Османів а заразом утворити становиско президента міністрів.

Склад турецького парламенту.

Турецький парламент на основі конституції з 1876. р. складає ся з сенату і посольської палати. Обидві палати мають президента і віцепрезидента. Сенат складає ся з около 160 членів іменованих султаном по осягненю що найменше сорокового року життя і побирають місячно 2000 корон винагороди. Позаяк всі піддані султана є тепер рівноправні, буде він іменувати сенаторами не лише музульман але з инших народностей і ісповідань.

Право активного вибору до посольської палати має кожний турецький підданий, що осягнув 21-ий рік життя і платити хочби найдрібнійший податок. Оден посол припадає на 50.000 населенців в сталих оселях. Виключені від права активного і пасивного вибору є всі кочовики, н. пр. Бедуїни, бо ані не платять податків, ані не служать у війську. Посольська палата буде числити около 500 членів, а між ними будуть мати представників також Болгари, Альбанці, Вірмени, Греки і Жиди. Вибір є тайний, а послом може бути такий, котрий має инші публичні функції, з вївком міністрів. Послів вибирають на 4 роки, по чотирох роках може бути знов вибраний. Від пасивного права вибору виключені всі, що не мають турецького підданства, і не володіють турецькою мовою в слові і письмі та не осягнули 30 року життя.

Посол повинен бути свобідним горожаном, не стояти в підрядній службі і не попасти в невиплатність. Повинен бути поселений в провінції, де его вибирають і з днем вибору є незайманий.

Анатоль Вахнянин.

Листи до Панталеймона Куліша

пис. в р. 1869.

Подав

Кирило Студинський.

(Конець).

Найновіші вісті у насъ такі:

Псалтира дожидають нетерпеливо, та и щаслива була гадка друкувати ею у Праві, бо, Богъ наш, наші печатні ні гідного паперу ні гарнихъ черенокъ не мають. Я сподіюсь що розійдеться ся вінъ у 200—300 примірниківъ, и тому для самої Галичини треба его у 500 примір. напечатати. До України пішлемо его до Щербакова; Диметъ казавъ, що буде можъ; а коли ні, то я зъобов'язуюсь перепачкувати и 200 примірниківъ.

